

DE HULP AAN REPUBLIKEINS SPANJE UITGAANDE VAN DE B.W.P. AFDELING GENT-EEKLO, MEER SPECIFIEK DE OPVANG DER SPAANSE KINDEREN. (1936 - 1939)

door

Tania EECKHOUT
Licentiaat Geschiedenis R.U.G.

1. DE OPVANG VAN SPAANSE KINDEREN IN BELGIE.

Alvorens met de bijdrage van de B.W.P. afdeling Gent-Eeklo, aan de opname van de Spaanse kinderen, te beginnen, geef ik eerst een algemeen overzicht van de organisatie op nationaal gebied.

De verschillende Belgische organisaties die zich met de opvang van Spaanse kinderen bezig hielden waren bijna allemaal internationale organisaties met ook secties in Frankrijk zoals bijvoorbeeld: de Internationale Rode Hulp, het Rode Kruis, het Katholieke Comité voor hulp aan Spaanse kinderen. Zodoende kon de overplaatsing van de kinderen naar België gebeuren door middel van een samenwerking tussen Belgische en Franse komités. De diverse Belgische organisaties zonden enkele personen naar de kinderkampen om aldaar de organisatie en het toezicht tijdens de reis van de kinderen op zich te nemen.

Voor de B.W.P. waren het vooral de Socialistische Vooruitziende Vrouwen die zich met de organisatie van de opvang der Spaanse kinderen hebben bezig gehouden, dit in samenwerking met het Rode Kruis, het Internationaal Comité voor hulp aan Spaanse kinderen en het Franse Volksfront, die op haar beurt in verbinding stond met de Republikeinse regering van Euzkadi.

Vanaf november-december 1936 draaide de actie voor de opvang der Spaanse kinderen in de B.W.P. op volle toeren. Via affiches, kranten en weekbladen spoorde men de mensen aan om uit solidariteit met republikeins Spanje een Spaans kind op te nemen.

Op nationaal niveau had men het Nationaal Comité voor de huisvesting der Spaanse kinderen opgericht dat gevestigd was in het Brusselse Volkshuis (Jozef Stevensstraat 17) waar men zich kon wenden tot de secretaris der Syndikale Kommissie E. Vlaeminck, tot de secretaris der B.W.P. August De Block en tot de secretaresse van het N.C.V.A. Isabelle Blume. Het zijn trouwens ook August De

Block, Isabelle Blume en Sirène Blicck die deze organisatie op nationaal niveau op touw hebben gezet. Dat Comité was ontstaan door toedoen van Het Rode Kruis. De regering stond haar bepaalde kredieten toe o.a. onder vorm van 5.000 visas. (1)

Het Comité zelf was onderverdeeld in 28 Gewestelijke Comité's. Ieder gewestelijk comité werd voor zijn gewest verantwoordelijk gesteld voor de plaatsing der kinderen, wel konden twijfelachtige gevallen onderworpen worden aan het Nationaal comité. Men kon voor de aanvraag van een Spaans kind zich eventueel ook wenden tot de plaatselijke secretaressen der Socialistische Vrouwenorganisaties. Dit waren respectievelijk voor: Oostende: Maria Dekeyzer, lokaal Noordstar, voor Menen: Sirène Blicck, Volkshuis; voor Gent: Alice Heyman, lokaal "Ons Huis" Vrijdagmarkt; voor Brussel: Isabelle Blume, Volkshuis, Jozef Stevensstraat; voor Antwerpen: Stas, Volksgebouw, Breydelstraat; voor Mechelen: Helène Bouchery, Volkshuis; voor Aalst: Mathilde Dewolf, Volkshuis "Hand in Hand", Molendries; voor Dendermonde: Mathilde Vandemeulebrouck, Tattauln, Sint Gillis.

De mensen die een Spaans kind wilden helpen hadden de keuze uit drie mogelijkheden: 1) voorlopig een kind aannemen met duidelijke vermelding van het geslacht en de leeftijd van het kind. 2) een kind onderdak verschaffen voor een periode door hen te bepalen, wel minstens voor zes maanden, met dezelfde vermeldingen als in punt 1. 3) zich verbinden om het onderhoud van een kind geheel of gedeeltelijk te betalen.

In het begin was het aantal aanvragen zo groot dat men reeds op 2 december 1936 dacht een 5.000-tal kinderen te kunnen plaatsen. Het zou echter tot begin april 1937 duren vooraleer men zeker wist dat er Spaanse kinderen naar België zouden komen. Er was wel al lang sprake van en het was voordien wel bevestigd door het Internationaal Comité voor hulp aan de Spaanse kinderen, doch einde maart deed men een oproep aan de bevolking om meer de nadruk te leggen op geldelijke steun omdat de Spaanse regering de kinderen liever in homes in Zuid-Frankrijk wilde onderbrengen.

De uittocht van de Spaanse kinderen ging uit van het "Internationaal Comité voor hulp aan Spaanse kinderen". Dit was gevestigd te Parijs waar de heer Buisson de organisatie op zich nam, bijgestaan door de Spaanse republikeinen o.a. de heer Sabras, socialistisch volksvertegenwoordiger te Madrid die zich in Parijs bezig hield met het probleem van de hulp aan de naar het buiten-

(1) J. GOTOVITCH, *Isabelle Blume*. Brussel, Fondation Joseph Jacquemotte, 1976, p. 67.

land gestuurde Spaanse kinderen en Luis Guerra voorzitter van de Spaanse bond voor de rechten van de mens.

In Spanje moesten de ouders die vrijwillig beslist hadden hun kinderen toe te vertrouwen aan dit comité zich melden bij de gemeentelijke autoriteit waar voor elk kind een paspoort werd opgemaakt. De kinderen werden ingeënt en ondergingen een volledig medisch onderzoek. Deze voorbereiding duurde 8 à 10 dagen. (2)

Einde maart 1937 vertrok een eerste groep van 450 kinderen begeleid door een tien-tal onderwijzers. Zij waren allemaal afkomstig vanuit Bilbao en omstreken (Baracaldo, Santander,...)

Vanuit de voorhaven van Bilbao werden ze met Spaanse vissersboten naar de Engelse destroyer H.M.S. Campbell overgescheept, die hen naar La Rochelle voer. Van daaruit zijn ze met de hulp van de Franse coöperatieven overgebracht naar twee kinderkolonies op het eiland Oléron.

Hun verblijf aldaar hebben de kinderen als positief ervaren. 's Morgens kregen ze les en in de namiddag waren er allerlei activiteiten voorzien: spelen, wandelingen... Er werd hen wel een vrij strenge discipline opgelegd.

Tussen de kinderen heerste er een revolutionaire sfeer, onder elkaar zongen ze veel revolutionaire liederen over de Spaanse burgeroorlog. Ook hier werden ze medisch gecontroleerd, daarenboven werd al hun haar kort afgeschoren.

Op 22 april 1937 is een groep van 250 kinderen afgereisd naar Parijs, waarvan er 50 in de Franse hoofdstad bleven, de 200 andere zijn doorgereisd naar Tourcoing waar ze werden ontvangen door de heer Delanglez, lid van het Internationaal Comité. De Franse spoorwegen hebben ervoor gezorgd dat de groep met een speciale trein naar België (Moeskroen) zou worden gebracht.

Van de 200 kinderen die in Oléron zijn gebleven, is er een gedeelte na zes maanden terug naar Spanje gekeerd. Na de verovering van Bilbao liet men hen de keuze om al dan niet terug naar huis te gaan.

De Baskische kinderen die in 1937 in België werden gehuisvest door de B.W.P. zijn vermoedelijk allemaal via boven beschreven weg gekomen.

De tweede groep is op 2 mei 1937 uit Bilbao vertrokken met het schip "Havana". Van de volgende groepen zijn deze informatie niet te achterhalen.

(2) Deze informatie geldt voor de groep die op 23 april te Moeskroen aankwam, vermoedelijk is het voor de volgende groepen op identieke wijze verlopen, voor de andere groepjes is deze werkwijze echter nergens bevestigd.

Het eerste groepje van 25 Spaanse kinderen dat in België is aangekomen kwam toe te Brussel op 2 december 1936.

Het tweede groepje kwam op 4 januari 1937 te Brussel aan en omvatte 50 kinderen, 2 verpleegsters en een kinderrechtster.

De kinderen die in Gent zijn opgevangen maakten deel uit van de drie volgende groepen Baskische kinderen.

Een groep van 200 kinderen kwam te Moeskroen aan op 23 april, het waren 117 jongens en 83 meisjes. Zij werden begeleid door drie onderwijzers: Segundo Munoz, die hoofdverantwoordelijke was, Gregorio Fernandez Sr. en Luciana Jorge, evenals door de heren Sabras en Guerra. Een delegatie van het Nationaal Comité der Socialistische Vrouwen, met name de dames Adam, S. Blicck, Brunfau, Delannoy en Melin is hen te Parijs gaan halen. Vanuit Moeskroen zijn de kinderen per bus naar het Emile Vanderveldehome in Oostduinkerke gebracht, waar ze verwelkomd werden door Emile Vandervelde en enkele andere leden van het steunkomitée.

De kinderen verbleven hier een drie-tal weken. Het waren de dames Deprez en Adam die er het bestuur op zich namen. Het verblijf alhier kan vergeleken worden met dat in Oléron: les, spelen in de duinen, het zingen van revolutionaire liederen. Dit laatste wees weer eens op de revolutionaire sfeer waarin de kinderen verkeerden. Wanneer men hen groette, antwoordden ze met "La Ogno", de vuistgroet.

De kinderen stonden onder het medisch oog van dokter Vandevelde. Ook hier werd om hygiënische redenen hun haar kort geknipt.

Tijns hun verblijf kregen ze het bezoek van de Spaanse ambassadeur Ossario Y Gallaro en van mensen uit het omliggende die hen allerlei geschenken meebrachten. Alfredo Fernandez, de oudste van de groep, bedankte via de krant Vooruit, de socialistische journalisten voor hun geschenken.

Op 11 mei 1937 gingen er van deze groep 73 kinderen naar Luik onder leiding van Luciana Jorge. Op 12 mei kwamen er 76 naar Gent onder leiding van Gregorio Fernandez, Sr. De rest vertrok op dezelfde dag o.l.v. Segundo Munos naar Brussel.

Op 20 mei 1937 kwam een tweede groep van 230 kinderen aan te Moeskroen.

30 kinderen vertrokken naar het Emile Vanderveldehome, 50 werden gehuisvest in home "l'Age heureux" in Nieuwpoortbad onder het zorgzame oog van de Socialistische Vrouwen, de overige 150 werden in de kinderkolonie van Heist geherbergd. In Heist had Mevrouw Janssens, gemeenteraadslid van Borgerhout, de organisatie in handen. De kinderen stonden er onder leiding van drie Spaanse monitrices en één onderwijzer.

Op 19 juni 1937 kwamen van deze groep 28 kinderen naar Gent, 8 meisjes en 20 jongens; 10 jongens uit Heist en de overige 18 uit Oostduinkerke.

De derde groep van 200 kinderen kwam toe op 25 mei 1937 te Moeskroen. Alle 200, 80 meisjes en 120 jongens werden naar Oostduinkerke overgebracht. Uit deze groep kwamen er op 13 juli 1937 22 naar Gent.

Op 4 juli 1937 waren er ook reeds 193 kinderen gevestigd in "het centrum voor eerste herberging van de Baskische kinderen in ons land." Dit centrum was ingericht door het Nationaal Comité voor hulp en bijstand aan de Spaanse kinderen in België en werkte onder de bescherming van het Belgisch Rode Kruis en het Nationaal Werk voor Bescherming van de Kindsheid. Het was gelegen in het Dudenpark te Brussel. Op 7 juli 1937 kwamen er opnieuw 350 Baskische kinderen aan die aan het Comité van de B.W.P. werden toevertrouwd. Ook deze groep ging eerst naar zee. Rond 5 november 1937 werd een groep van 180 Asturische kinderen door het Nationaal Comité van de B.W.P. ter verzorging in Oostduinkerke ondergebracht. Op 9 december 1937 kwamen er 51 Madrileense kinderen aan te Oostduinkerke. De laatste groep namelijk 475 Spaanse kinderen was op 10 februari 1939 te Moeskroen aangekomen, waar zij zoals alle voorgaande groepen die langs Moeskroen zijn gegaan, werden verwelkomd in het volkshuis "La Fraternelle". Uit deze groep gingen er 120 kinderen naar Brussel, van de overblijvende 355 ging een deel naaar Oostduinkerke en een deel naar Koksijde.

Als we al deze kinderen optellen komen we tot een som van 1954, waarvan er minstens 1160 door de B.W.P. zijn geplaatst. Deze getallen moeten mijns inziens wel genuanceerd worden, aangezien er in sommige gevallen twijfel mogelijk is.

In België zouden er in het totaal een 4.000 Spaanse kinderen zijn geplaatst door de verschillende organisaties. Naast de B.W.P. had men nog de katholieke organisatie onder de bescherming van Kardinaal Van Roey die 1.292 Baskische kinderen plaatste, het neutrale Internationale Rode Kruis en de Communistische Internationale Rode Hulp namen de rest voor hun rekening.

2. DE ACTIVITEITEN VAN DE B.W.P. AFDELING GENT- EKKLO.

Vooraleer het Gentse Comité voor hulp aan Spaanse kinderen in actie trad, was het Matteotti-fonds reeds een maand lang actief bezig de Gentse bevolking te stimuleren om een Spaans kind op te

nemen. (3)

De mensen die bereid waren hun huis open te stellen voor een Spaans kind of deze die maandelijks wilden tussenkomen in de onderhoudskosten van een kind in een home, konden zich tijdens de werkuren aangeven in het Kiesbureel in "Ons Huis" op de Vrijdagmarkt. 's Avonds kon dit ook nog gebeuren in het Café van "Ons Huis" tussen 17u30 en 19u, leden van de socialistische vrouwengroeperingen stelden zich hiervoor ter beschikking. Ook de boden van de respectievelijke wijkclubs namen de namen van de bereidwilligen op. Hier zien we weer dat de vrouwen een groot aandeel hadden in de aktie.

Om nog meer ruchtbaarheid te geven aan de zaak werd de aktie nog verder uitgebreid de eerste week van januari 1937.

Van maandag 4 januari tot en met zaterdag 9 januari kon men zich 's avonds van 18-20 u aangeven in volgende lokalen : (4)

Café "Ons Huis" Vrijdagmarkt (wijk 1); Café Feestlokaal "Vooruit" Sint Pietersnieuwstraat (wijk 5); Lokaal "Verbroedering" Meibloemstraat (wijk 6); Lokaal "Vrijheid door Broederschap" Zwijnaardesteenweg 165 (wijk 9); Lokaal "Jean Jaurès" Rijnhovelaan (wijk 10); Lokaal "Germinal" Wondelgemstraat (wijk 3); Lokaal "Vooruitzicht" Meulestedesteenweg (wijk 12); Lokaal "Volkshuis" Antwerpsesteenweg Sint Amandsberg; Lokaal "Een Mei" Beukstraat (wijk 10); Café "De Sapeur" Molenaarstraat (wijk 8); Café "De Ijzergieter" Fabriekplaats Gendbrugge; Lokaal "Cesar De Paepe" Voormuide (wijk 8); Café "De Dokpint" Metselaarstraat (wijk 8); Winkel "Vooruit" Karperstraat (wijk 7); Lokaal "Volkshuis" Sint Lievensstraat (wijk 4); Café "De Zwijger" Voetweg 16 (wijk 5); Café "Les Ardennes" Akkergemstraat 2 (wijk 2); Café "De Zwijger" Salviastraat Sint Amandsberg; Café "Basiel" Apostelstraat (wijk 4); Lokaal "Volkshuis" Kerkstraat Ledeberg; Lokaal "De Palm" Kerkstraat Gendbrugge; Lokaal "Volkshuis" Sint Genoissestraat Gendbrugge; Café Wed. De Schepper Wielstraat Gendbrugge; Café "'t Nieuw Schuttershof" Oostakker; Café "Derby Sport" Veerstraat Drogen; Lokaal "Volkshuis" Meulestedestraat Wondelgem.

Voor wat de stad Gent betreft zijn al deze lokalen in arbeidersbuurten gelegen. Dit wijst erop dat men zich vooral beriep op de arbeidersmilieus. (5) Daarbij werd de bevolking iedere dag via de krant *Vooruit* aangezet om zich als pleegouder op te geven.

(3) *Voor allen*, 13 december 1936.

(4) *Vooruit*, 1-2 januari 1937.

(5) M.E. DUMONT, *Gent, een stedenaardrijkskundige studie*, D1 II, fig. 38; Bijlage Kaart 1.

Deze intensieve Zes-daagse aktie heeft wel haar vruchten afgeworpen :

op 7 januari '37 : 50 aanvragen; op 8 januari '37 : 60 aanvragen; op 9 januari '37 : sluiting van de eerste inschrijvingslijst voor het onderbrengen van een kind; op 10 januari '37 : 80 aanvragen. Nadien begon de tweede aktie.

Ook hier wees men de mensen uitdrukkelijk op de drie manieren van helpen :

1) Opname van een kind voor onbepaalde tijd; Men mocht het gewenste gelacht en leeftijd van het kind opgeven; 2) Opname van een kind voor een periode van minimum zes maanden (geslacht en leeftijd mocht eveneens bepaald worden); deze minimum periode werd voorzien omdat na het beëindigen van de oorlog de kinderen slechts geleidelijk zouden teruggestuurd worden; 3) Tussenkost in de onderhoudskosten van een Spaans kind in een home. Degenen die 30 fr. of meer per maand betaalden kregen een speciaal kwijtschrift. Wie slecht 5 fr. kon betalen werd gevraagd steunkaarten van het Matteotti-fonds te kopen. Deze kaarten waren voorzien van de foto van la Passionaria.

Voor de steun aan de Spaanse kinderen smolt het Matteotti-fonds samen met het Gentse Comité voor hulp aan Spaanse kinderen. Op 11 januari 1937 trad dit uitgebreide Comité in werking. In dit Comité waren uiteindelijk verenigd : het Matteottifonds, het Socialistische onderwijzersssyndikaat, de Socialistische Studiekring, de Bond Moyson, S.M. "Vooruit", de Federatie der Vakbonden, de Socialistische Partij en de Socialistische Vrouwenfederatie.

Aanvankelijk maakte ook de Internationale Rode Hulp sekte Gent er deel van uit, doch op 2 juni 1937 deelde het gewestelijk Comité in het openbaar mee dat ze alle aktie voor de Spaanse kinderen voortaan zonder de Internationale Rode Hulp zou verder zetten. Dit naar aanleiding van het feit dat deze laatst genoemde organisatie op eigen houtje kinderen wilden plaatsen, waardoor haar twee afgevaardigden zich onthielden de vergaderingen van het gewestelijk comité bij te wonen.

Amédée De Keuleneire, secretaris van het Matteotti-fonds fungeerde tevens als secretaris van dit Gentse Comité. Hij werd naderhand vervangen door Tine Hannick (04-03-1938) die reeds van in den beginne bepaalde functies vervulde in het Comité o.a. verzorgde ze de briefwisseling naar Spanje. (6)

Het gewestelijk Comité was eveneens gevestigd in het kiesbureau van "Ons Huis", waar men zich alle werkdagen kon wenden voor

(6) *Vooruit*, 19 mei 1937 p. 6 k. 6, 7.

verdere inlichtingen. Men wees er wel duidelijk op dat wie een Spaans kind aanvaardde, dit deed op eigen kosten. Dus wie niet in de financiële mogelijkheid was een kind op te nemen werd aangeraden zich niet als mogelijke pleegouders op te geven. (7) Tegen 27 januari 1937 was het aantal aanvragen voor een Spaans kind opgelopen tot 140 en men had reeds voor meer dan 15.000 fr. op de inschrijvingslijsten voor het onderhoud voor Spaanse kinderen in een Home ingezameld. De actie werd onvermoeid verder gezet niettegenstaande men, na onderhandelingen gevoerd te hebben met het Internationaal Comité te Parijs en het Nationaal Comité, slechts tegen 5 mei wist wanneer en hoeveel kinderen naar Gent zouden komen. (8) Van toen af werd de bevolking dagelijks via de Vooruit opgeroepen om de kinderen massaal te ontvangen.

3. AANKOMST VAN DE SPAANSE KINDEREN TE GENT.

Op 12 mei 1937 kwam de eerste groep van 76 Spaanse kinderen per autobus, op het Maria Hendrikaplein voor Sint Pietersstation aan, waar een juichende menigte hen stond toe te wuiven met rode vlaggetjes. Er was een hele optocht voorzien om de kinderen te begeleiden naar het Feestlokaal Vooruit. Op kop van de stoet wapperde de vlag van de Spaanse republikeinse regering van Valencia, gevolgd door de Harmonie "Vooruit", die met een groot spandoek "Steunt Spanje" het hele gebeuren nog eens extra in de verf zetten.

Daarnaast kwamen de socialistische kindergroepen met in hun midden de Spaanse kinderen, achter hen de socialistische jeugdgroepen. De Spaanse kinderen hadden elk een bloem gekregen om mee te zwaaien terwijl de Gentse jongeren hun rode halsdoek droegen. Het sympathiserende volk sloot de rij.

Tijdens de optocht verzamelden mensen, voorzien van een armband van het Matteotti-fonds, geld als steun voor de Spaanse kinderen.

In de kleine cinemazaal waren 210 zitplaatsen voorzien voor de pleegouders en de Spaanse kinderen. Na een paar zangkoren door de keurzanggroep S.A.V. hielden Emile Vergeylen en Gust Balthazar een toespraak waarbij een emotionele reactie niet uitbleef wanneer Gust Balthazar, Carlos, de jongste van de kinderen, omhelsde. Intussen werden de kinderen rijkelijk bedeed van chocolade en fruit geschonken door particulieren. Ook van de Communistische Partij kreeg elk kind een groot pak chocolade. (9) Dit wijst op de aanvan-

(7) *Vooruit*, 14 januari 1937 p. 6 k. 3.

(8) *Vooruit*, 6 mei 1937 p. 6 k. 6.

(9) *Vooruit*, 14 mei 1937.

kelijk goede verstandhouding tussen beide partijen.

De Spaanse kinderen waren onthutst door zo een ontvangst. (10) Hierna ging men over tot het toewijzen van de kinderen aan hun pleegouders. Toeschouwers werden verzocht de zaal te verlaten. Alle kinderen kregen hun naamkaartje op hun vestje gespeld en moesten zo op het podium gaan staan. Als de gordijnen werden geopend, mochten de pleegouders het hun toegewezen pleegkind gaan halen. De kinderen lieten zich echter niet allen zomaar gedwee meevoeren. Menige traantjes vloeiden als ze van broer of zus werden gescheiden. Alle goede bedoelingen ten spijt werden deze kinderen tenslotte toch toevertrouwd aan voor hen wildvreemde mensen (11) waarmee ze op dat ogenblik geen woord konden spreken.

In het begin was het taalprobleem dan ook zeer reëel aangezien de kinderen bij hun aankomst geen woord Vlaams kenden en de pleegouders van hun kant op enkele uitzonderingen na geen notie hadden van het Spaans. Eén van deze uitzonderingen was Hendrik De Vos, pleegvader van Abundio Larrea Betolaza die speciaal Spaans heeft geleerd om deze hinderpaal te overbruggen. Trouwens was het niet de eerste keer dat Abundio zijn pleegmoeder zag. Mevrouw De Vos was namelijk in Oosduinkerke op bezoek geweest om een kind uit te zoeken. Aanvankelijk wou ze een meisje maar door een dom toeval koos ze voor de kleine Abundio. (12) Dit wijst er op dat de uiteindelijke bestemming van de kinderen pas in Oostduinkerke bepaald werd.

Wanneer alle pleegouders hun pleegkind gevonden hadden bleef Juan Fernandez Alonso alleen over op de scène, zijn toegewezen pleegouders kwamen niet opdagen. Doch geen nood, een echtpaar dat eigenlijk niet de bedoeling had een kind op te nemen ontfermde zich spontaan over hem. (13)

Vanaf 13 mei 1937 werd op de bevolking weer dagelijks via de krant Vooruit beroep gedaan om een Spaans kind op te nemen.

De tweede groep van 28 Spaanse kinderen werd op 19 juni 1937 op bijna identische wijze ontvangen.

De pleegouders van de eerste groep werden wel uitdrukkelijk verzocht om met hun pleegkinderen aanwezig te zijn op de ontvangst van deze groep. Toen de kinderen elkaar zagen riepen ze aangezet door de oudste "Invicta! Invicta!" "Zij zullen ons niet temmen" tot elkaar, niettegenstaande het lot van Bilbao toen al bezegeld was.

(10) Interview met Rodolfo Fernandez Alonso.

(11) Interview met Raquel Las Heras.

Interview met Margarita Lorenzo Perez.

(12) Interview met Abundio Larrea betolaza.

(13) Interview met Juan Fernandez Alonso.

Uit de nieuwe groep werden er wel enkele kleintjes onmiddellijk ongezocht door dokter Vlayen van de Bond Moyson om uit hygienisch en medisch oogpunt volstrekte zekerheid te hebben dat de kinderen gezond waren. (14)

Ook de derde groep van een 25-tal Spaanse kinderen die op 13 juli 1937 in Gent toekwamen werd op dezelfde hartelijke wijze massaal verwelkomd. (15)

In het totaal hebben 125 Spaanse kinderen door de tussenkomst van het Gentse Comité gedurende de periode 1937-1939 een onderdak gevonden. Het aantal aanvragen voor Spaanse kinderen overtrof wel het aantal geplaatste kinderen.

Voor de eerste groep van 76 kinderen waren er 137 ingeschreven pleegouders. Het Comité besliste wie in staat geacht werd een kind te ontvangen. Bij de eventuele pleegouders werden daartoe huisbezoeken afgelegd om te kijken of alles in regel was om een kind te ontvangen. Daarenboven poogde men broertjes en zusjes zo dicht mogelijk bij elkaar te adresseren. De pleegouders die uiteindelijk uitgekozen werden kregen dit thuis schriftelijk bevestigd.

Ook voor de tweede groep had men een keuze tussen 120 adressen waarvan 75 nieuw ingeschreven pleegouders. Voor de derde groep zijn er geen cijfers vermeld.

4. DE SPAANSE KINDEREN UIT DE EERSTE GROEP ONDER DE LOUPE

Uit de analyse van de lijst der Spaanse kinderen en interviews met enkele van hen komt het volgende beeld naar voren (16) :

Spreading van de kinderen volgens hun leeftijd.

Leeftijd	Aantal
5 jaar	8
6 jaar	2
7 jaar	9
8 jaar	16
9 jaar	8
10 jaar	13

(14) *Vooruit*, 20 juni 1937 p. 5 k. 3, 4.

(15) *Vooruit*, 14 juli 1937.

(16) ARCHIEF BOND MOYSON S 11 Steunactie voor Spaanse vluchtelingen. Nr. 343 Lijst der Spaanse kinderen.

11 jaar	7
12 jaar	10
13 jaar	3
totaal	76

We zien dat het hier enkel om kinderen gaat die minimum 5 jaar en maximum 13 jaar zijn. Wie de leeftijdsgrens bepaalde is niet te achterhalen. Sommigen beweren dat het idee tot evacuatie uitging van de scholen. Vandaar dat enkel de schoolgaande kinderen werden weggevoerd. (17) Het overgrote deel van de kinderen zou uit de school komen waar Gregorio Fernandez Sr., onderwijzer was. Daar-entegen weet Teodoro Alonso Rivera zeker dat hij geen school heeft gelopen in Spanje (18) en ook Raquel Las heras herinnert zich niet naar school geweest te zijn in Spanje. Dit neemt niet weg dat de school wel een rol gespeeld heeft in de organisatie van de evacuatie, want het medisch onderzoek dat de kinderen moesten ondergaan en het nemen van de foto's voor hun visa gebeurde op school. (19)

Het is wel een feit dat door die leeftijdscriteria vele kinderen hun oudere of jongere broers en/of zusters thuis moesten achterlaten. Twee voorbeelden: Het gezin Fernandez (20) telde 9 kinderen, doch de twee jongsten Angelita en Luis die respectievelijk 1,5 en 2,5 jaar oud waren en de oudste zus Felicidad, die toen 15 jaar was, moesten bij hun moeder blijven. Raquel Las Heras (7 jaar) werd samen met haar oudere zussen Olga (9 jaar) en Sarah (11 jaar) geëvacueerd, doch hun jongste zus die net 5 jaar was mocht niet mee. (21)

Geëvacueerde kinderen per gezin	Aantal
1 kind	2
2 kinderen	11
3 kinderen	9
4 kinderen	3
5 kinderen	1
6 kinderen	1
	27

We zien dat de 76 kinderen eigenlijk maar uit 27 gezinnen afkomstig zijn. De meeste kinderen zijn dus samen met hun broer(s) en/of zuster(s) geëvacueerd.

(17) Interview met Gabino Lorenzo Perez.

(18) Interview met Alfredo Fernandez Alonso.

(19) Interview met Juan Fernandez Alonso.

(20) Interview met Gregorio Fernandez Alonso Jr.

(21) Interview met Raquel Las Heras.

Er werd dus wel degelijk rekening mee gehouden dat broers en zussen in de mate van het mogelijke niet werden gescheiden.

Uitzondering: Abundio Larrea Betolaza die samen met zijn broer José naar Gent kwam, had nog een broer en een zus die in Parijs werden ondergebracht, doch zij leefden in Spanje ook reeds gescheiden, namelijk Abundio en José woonden bij hun ouders, terwijl hun broer en zus bij hun grootouders inwoonden. (22)

Spreiding van de pleegouders der Spaanse kinderen over de Gentse stadswijken en randgemeenten zoals die bestonden in 1937. (23)

Wijk 9 = Z van het Park	16
Wijk 10 = N.W. langs beide zijden van het Verbindingskanaal + rond Van Beverenplein	14
Wijk 6 = W. van de stad buiten de Brugsepoort	8
Wijk 2 = W. van de Leie	8
Wijk 8 = Handelsdok	5
Wijk 4 = Opper- en Benedenschelde	3
Wijk 12 = Muide-Meulestede	2
Gendbrugge	3
Ledeberg	2
Sint-Amandsberg	2
Oostakker	1
	64

Gent en omgeving

Groot Gent	64
Afsnee	3
Wondelgem	2
	69

Het Gentse Comité plaatste ook kinderen in West-Vlaanderen

Brugge	3
Oostduinkerke	3
De Panne	1

Als we de wijken vergelijken waar de meeste pleegouders gevestigd

(22) Interview met Abundio Larrea Bertolaza.

(23) Volgens de kaart uit M.E. DUMONT *Gent, een steden-aardrijkskundige studie*, D1.II, fig. 38. Bijlage Kaart 2.

waren, valt onmiddellijk op dat 16 pleegouders afkomstig zijn uit de betere 9e Wijk, ten Zuiden van het park. Dit waren meestal socialis-tische partijfunctionarissen die zoals A. De Keuleneir het zegt het als hun plicht voelden het voorbeeld te geven door een kind op te nemen. Dit voorbeeld werd vooral gevolgd in de Volksbuurten van Wijk 10, 6, 2 en 8 waar meer politiek bewuste socialist en commu-nisten woonden. Deze mensen tekenden in voor het opnemen van een kind zonder dat ze echter dit kind het nodige comfort konden bieden. Heel opvallend zien we dat in de wijken van het Centrum van de stad geen kinderen gevraagd werden. Dit waren dan ook de expliciete goeode burgerswijken.

Op 14 mei '37 legden A. de Keuleneir en G. Fernandez Sr. huisbe-zoeken af bij de pleegouders om hen verdere inlichtingen te ver-strekken en terwijl te peilen hoe het met de kinderen was. Inder-daad door het taalprobleem konden de kinderen aanvankelijk enkel bij hun onderwijzer terecht om eventuele problemen op te lossen. (24)

Zo zien we dat niettegenstaande de goede intenties van de meeste pleegouders, menig kind niet kon aarden of de pleegouders niet meer in de mogelijkheid waren het kind te onderhouden.

Het Comité was aldus genoodzaakt de kinderen te verplaatsen. Van de eerste twee groepen moesten er twee kinderen verplaatst worden wegens klachten tegenover de pleegouders en drie om ande-re redenen. (25)

Gedurende de periode 1937-39 waren er kinderen die tot drie maal werden verplaatst om diverse redenen zoals werkloosheid, verhuizing naar het buitenland, overlijden en dergelijke. Dit kan verduidelijkt worden door enkele voorbeelden :

1. De kinderen Fernandez

De eerste pleegouders van Juan kwamen reeds niet opdagen bij het onthaal en de indeling van de kinderen. Een dokwerkersgezin ontfermde zich over hem. Zij handelden spontaan uit medelijden doch konden hem om familiale redenen niet verder onderhouden, zodat hij na een paar dagen tijdelijk terecht kwam bij E. Vergelyen, de pleegvader van zijn oudste broer. Na een veertiental dagen had het Comité een ander bereidwillig pleeggezin gevonden in Aalst: een koppel met twee kinderen (naam onbekend). Na één maand echter werd hij nogmaals overgeplaatst, terug naar Gent, bij de heer Sanders, een kaashandelaar in de Leopoldstraat 15. Daar verbleef Juan tot eind '39 waarna hij bij zijn ouders ging wonen in de Mus-

(24) *Vooruit*, 14 mei '37 p. 6 k. 6.

(25) *Voor allen*, 11 juli 1937, p. 6 k. 6, 7.

schestraat. Het verblijf bij de familie Sanders heeft Juan als kind positief ervaren zodat hij ook later nog regelmatig met hen in contact bleef. (26)

Alfredo had alvorens hij bij senator E. Vergeylen terecht kwam een acht-tal dagen doorgebracht bij een echtpaar wonend aan de Vrijdagmarkt. Deze mensen waren echter niet uitgerust om een kind behoorlijk op te vangen. Hij moest o.a. in dezelfde kamer slapen van zijn pleegouders.

Na een bezoek van zijn vader en A. De Keuleneir aan wie hij zijn probleem kon uiteenzetten werd er voor een beter onderkomen gezorgd bij E. Vergeylen.

In 1938, enkele weken nadat zijn moeder met de drie andere kinderen naar Gent gekomen was, is hij bij zijn ouders gaan inwonen. (27)

Het verhaal van Rodolfo is te vergelijken met dat van Alfredo. Na een week in de buurt van Menen te hebben doorgebracht is vader Fernandez hem komen halen. Hij is dan bij Prof. A. Hacquaert opgenomen, todat hij in de zomer van 1941 bij zijn ouders is gaan wonen.

Renée Hacquaert (de pleegmoeder) vertelt dat zij en haar echtgenoot besloten hadden een Spaans kind in hun gezin (ze hadden reeds twee kleine dochtertjes) op te nemen, als gevolg van de veelvuldige gesprekken over dit onderwerp tijdens de bijeenkomsten van de socialistische studiekering, waarvan zij deel uitmaakten. Zij heeft zich deze beslissing nooit beklagd. Het goede contact met Rodolfo is altijd gebleven. (28)

Alberto is twee maal verplaatst geworden. Na een verblijf van drie dagen bij een arbeidersgezin met kinderen — deze mensen hadden wel goede bedoelingen doch konden een supplementair kind niet aan, — bracht vader Fernandez hem bij de franstalige familie Lessafre. Dit waren zeker geen socialisten, zegt Alberto, maar eerder begoede liberalen. Zij hadden zelf drie kinderen, twee meisjes van 5 en 10 jaar en een jongen van Alberto's leeftijd ($\pm$ 7 jaar). Na een jaar was er een vierde kind op komst. Vijf kinderen onderhouden werd de Lessaffres een beetje teveel van het goede met als gevolg dat Alberto in de zomer van 1938 werd geplaatst bij de familie Van Guysse, todat hij in 1940 bij zijn ouders ging wonen. Zijn derde pleegvader gaf les in de Decroly-school waar ook Emiel Languy, de pleegvader van zijn zus Elvira, onderwijzer was. Niettegenstaande zijn

(26) Interview met Juan Fernandez Alonso.

(27) Interview met Alfredo Fernandez Alonso.

(28) Interview met Prof. Armand en Renée Hacquaert.

pleegouders voor hem goed waren, vertelt ALberto: "Het feit van thuis te zijn, bij mijn ouders, heb ik psychologisch als zeer goed ervaren. Dat had meer te maken met de relatieve graad van vrijheid die ik thuis kon vinden, ..., terwijl ik bij mijn pleegouders teveel betutteld en kortgehouden werd". Hij voegt er wel aan toe dat dit te maken kan hebben met de verantwoordelijkheid die de pleegouders hadden tegenover een kind dat het hunne niet was. (29)

Om de familie af te ronden komen we bij de Gregorio Jr. Hij moest om onbekende redenen in Oostduinkerke blijven, doch werd aldaar in een weeshuis (niet specifiek voor Spaanse kinderen) te Brussel overgeplaatst. Daar is hij enkele maanden gebleven. In het weeshuis werd hij soms door een Brussels echtpaar (naam onbekend) afgehaald, verder heeft Gregorio daar geen herinneringen aan. Ook hij is in 1938 bij zijn ouders gaan wonen.

We zien dus dat van de vijf kinderen van de familie Fernandez die in '37 naar Gent zijn gekomen er minstens vier verschillende pleegouders hebben gekend. (30)

Moeder Fernandez was met haar overige drie kinderen langs San Sebastian-Biaritz uit Spanje gevlucht naar een kamp in Nogent-sur-Seine. A. De Keuleneir en E. Vergeylen zijn hen daar met de wagen gaan halen in het begin van '38.

De ouders Fernandez kregen een huis in de Musschestraat waar ze hun intrek namen met hun drie resterende kinderen. De andere zes kinderen zijn — zoals we uit het voorgaande kunnen opmaken — pas over een tijdsspanne van 3 à 4 jaar (1938 tot 1941) bij hun ouders teruggekeerd. Waarom ze niet allen direct bij hun ouders gingen blijft een open vraag.

Vermoedelijk zijn financiële moeilijkheden hiervan de oorzaak: Gregorio Sr. gaf wel Spaanse les aan de kinderen (zie verder) waarvoor hij vergoed werd en hij kreeg steun van het Matteotti-fonds (31), maar of dit genoeg was om 11 mensen te onderhouden blijft toch een vraag; Daarbij komt nog dat Gregorio Sr. in november 1938 door het Spaanse Ministerie van Onderwijs was teruggeroepen om te dienen in het leger. Eenmaal in Barcelona was er echter niemand die iets wist van een oproepingsbevel. Hij is dan na een 40-tal dagen, namelijk wanneer de Nationalisten het eindoffensief inzetten tegen Catalonië teruggekomen. (32)

(29) Interview met Alberto Fernandez Alonso.

(30) Aangezien Elvira momenteel in Spanje woont, kon ik haar niet vragen of het gezin Languy het eerste en enige pleeggezin was waar ze verbleef. Volgens de pleegouderslijst zou ze immers eerst bij de familie Volkaert moeten verbleven hebben.

(31) Interview met A. De Keuleneire.

(32) Interview met Alfredo Fernandez Alonso.

2. Voorbeeld van een overplaatsing door een klacht tegen de pleegouders :

Margarita Lorenzo Perez heeft aan haar eerste pleegouders namelijk Adolf en Celine Van Parijs zeer slechte herinneringen: "s Morgens kreeg ik niets anders dan water uit een ton van op hun koertje. 's nacht moest ik tegen mijn zin in tussen hen slapen. Ik wilde steeds mijn zus zien, doch dat mocht niet, evenmin mocht ik naar de bijeenkomsten van de Spaanse kinderen gaan."

Op een dag moet Celine haar uit woede op straat een duw gegeven hebben, waardoor ze bijna onder een paardenkar terecht kwam. Uiteindelijk was Celine dan toch eens met haar naar een bijeenkomst in de Vooruit gegaan, waar Margarita haar zus Carmen ontmoette en haar het incident vertelde.

Joséfina Biot, (33) — een Spaanse uit Barcelona, die ook aanwezig was bij de indeling der kinderen — heeft zich op staande voet, na een regeling met Amedée De Keuleneire, als nieuwe pleegmoeder over Margarita ontfermd. Joséfina was een weduwe met een zoon van 19 jaar, ze bezat een groothandel in wijn- en likeuren op de Muide, waar ze woonde. Margarita kreeg als oorlogsslachtoffertje van de klanten veel geschenken en ook geld. Dit geld gaf ze aan haar vader die in het begin van '39 naar hier vluchtte. haar vader bleef hier, doch Margarita en haar zus Carmen gingen in '39 terug naar Spanje. (34)

3. Voorbeeld van een overplaatsing door overlijden.

Raquel Las Heras was opgenomen bij de familie Snoeck een arbeiderspaar wonend in de Kastanjestraat. Onderling maakten deze mensen veel ruzie maar tegenover haar waren ze zeer vriendelijk. Op een dag mocht ze eens op bezoek gaan bij de familie Beeckaert, een begoed socialistisch echtpaar zonder kinderen. Naderhand ging ze er elke woensdagnamiddag en uiteindelijk ook tijdens de weekend. Het verschil tussen het leven bij haar pleegouders en dat bij Beeckaert was zeer groot, waardoor het kind steeds grilliger was na het weekend.

Raquel werd voorgoed naar de familie Beeckaert verplaatst als haar eerste pleegvader in '40 stierf en haar pleegmoeder haar niet meer kon onderhouden. Het contact met moeder Snoeck is wel gebleven tot bij haar dood. Vader Beeckaert was directeur van een school en moeder was boekhoudster.

(33) Schrijfwijze niet teruggevonden.

(34) Interview met Margarita Lorenzo Perez.

Normaal ging Raquel in augustus '40 terug naar Spanje gaan, haar zussen waren reeds vertrokken, doch door het uitbreken van W.O.II werd de datum verschoven tot '45.

De familie Beeckaert heeft nadien zodanig aangedrongen bij Raquel's ouders om haar hier te mogen houden, dat ze toegegeven hebben gezien het leven in Spanje zelf op dat ogenblik financieel zeer moeilijk was. In de jaren '50 werd ze definitief geadopteerd door de Beeckaert's. (35)

Niet alle kinderen die ontevreden waren konden terecht. Vader Fernandez deed wel regelmatig een huisbezoek, doch hij stond al gauw voor een nieuw probleem. De kleinste kinderen (5-8 jaar) die zich aanvankelijk niet konden uitdrukken tegen hun pleegouders, kenden na een paar maanden geen Spaans meer. Gregorio Sr. die enkel Spaans sprak verstond hen niet meer en omgekeerd.

De meeste overplaatsingen gebeurden in de beginperiode. Hoe langer de kinderen bij hun pleegouders waren ondergebracht hoe minder men geneigd was het kind elders te plaatsen. Zo besloot het Comité in december '38 tot het vormen van het steunfonds "De vrienden van de Spaanse kinderen". In deze periode kreeg het Comité al talrijke verzoeken om steun van pleegouders, die wel wisten hun pleegkind het nodige te verschaffen, doch het financieel niet meer konden door wijzigingen in de gezinsomstandigheden.

Met de oprichting van dit nieuw fonds richtte het Comité zich tot alle partijgenoten en sympatisanten van de Spaanse republiek om zich nog meer extra in te spannen. Het Comité kreeg namelijk te kampen met geldnood. Tot nog toe had ze elk verzoek kunnen inwilligen doch de uitgaven begonnen de inkomsten te overschrijden. Sympatisanten konden storten op postrekening van E. Vergeylen of op het partijsecretariaat bij G. Beys. Het fonds boekte succes. (36)

5. HET VERBLIJF VAN DE SPAANSE KINDEREN TE GENT.

Geneeskundige hulp

Het hulpcomité voor de Spaanse kinderen dat aanvankelijk was opgericht door het Matteotti-fonds, bevatte ook een délégué van de Bond Moyson, m.n. de Heer Graus.

Direct na de aankomst der kinderen zorgde Dr. Vlaeyen, het hoofd van deze dienst ervoor dat een aangeduid korps van geneesheren uit

(35) Interview met Raquel Las Heras.

(36) *Vooruit*, 21 december '38, p. 6 k. 1, 2.

de kliniek instonden voor zowel de huisbezoeken als de consultaties in de kliniek.

Reeds in januari '37 stemde de Bond Moyson toe in een gratis geneeskundige dienst voor de Spaanse kinderen, met inbegrip van een regelmatig huisbezoek door haar verpleegsters. (37) Deze dienst trad in werking op 20 mei '37.

Sindsdien werden de pleegouders regelmatig opgeroepen om met hun pleegkind naar het geneeskundig toezicht te gaan. (38)

De kinderen ondergingen zo maandelijks een kosteloos geneeskundig onderzoek in de Bond en een hygiënische controle door de verpleegsters aan huis. Dit alles stond dan weer onder de bestendige controle van het Gewestelijk Comité. De medische hulp van de Bond aan de Spaanse kinderen rekende men op een 6.000 à 10.000 frank per jaar. (39) De Bond kwam wel niet tussen bij de aankoop van brillen of ander medisch materiaal. (40)

Op nationaal niveau werd beslist dat de Spaanse kinderen die door de leden van de Bond Moyson waren aangenomen konden ingeschreven worden op de gezinskaart van de pleegouders vermits zij toch ook lid van het gezin werden. (41)

De maandelijks medische controle van deze 125 kinderen was voor enkele dokters een zware opgave. Niettegenstaande dat Amédée De Keuleneire erop stond dat de gezondheidstoestand der kinderen in de kliniek regelmatig werd onderzocht, werd deze dienst dan ook geleidelijk afgebouwd.

Wanneer de burgeroorlog gedaan was en de kinderen geleidelijk aan terug naar hun moederland trokken, besliste de Commissie van de Bond dat voor de Spaanse kinderen die bestendig bij hun pleegouders zouden blijven, de gunstmaatregel van kosteloze geneeskundige zorgen werd opgeheven. De pleegouders van deze kinderen moesten nu de bijdrage voor de kinderen betalen. (42)

Onderwijs

Al onmiddellijk na de aankomst van de Spaanse kinderen te Gent spoorde het Gewestelijk Comité de pleegouders aan hun pleegkinderen naar school te sturen. Er werd uitdrukkelijk op gewezen dat

(37) ARCHIEF BOND MOYSON, Verslagen der bestuursvergaderingen. Verslag B.M. Commissiezitting van 8 januari 1937.

(38) *Vooruit*, 19 mei '37, p. 6 k. 6, 7.

(39) *Voor allen*, 11 juli '37 p. 6 k. 6, 7.

(40) Verslag Bond Moyson, Commissiezitting van 17 juni '37.

(41) Omzendbrief Nr. 10 van het Nationaal verbond der federaties van syndicale en socialistische mutualiteiten van België, Brussel, 6 juli 1937.

(42) Verslag Bond Moyson, Commissiezitting van 31 augustus 1939.

het de plicht van de pleegouders was hun pleegkinderen naar officiële scholen te zenden, liefst stadsscholen van de wijken waar ze woonden. (43) Dit waren volgens het Comité de enige scholen die waarborg gaven inzake eerbied voor de gewetensvrijheid in tegenstelling tot de katholieke partijscholen.

Tegen het nieuwe schooljaar werd er een Bijzondere Onderwijs-Commissie opgesteld bestaande uit Spaanse en Belgische leerkrachten (o.a. Gregorio Fernandez Sr, Emiel Languy) die zich de laatste twee dagen van de vakantie (30 en 31 augustus '37) ter beschikking stelden van de pleegouders om hen de nodige informatie betreffende het onderwijs der Spaanse kinderen te verschaffen. (44) De meeste kinderen gingen pas met het nieuwe schooljaar in september '37 naar school.

De oproep om ze naar de officiële scholen te sturen werd unaniem opgevolgd. De meeste gingen naar officiële Nederlandstalige Stads- en Rijksscholen, enkelen volgden Franstalig onderwijs. Enkele voorbeelden uit de interviews ter verduidelijking:

Rodolfo, Alberto, (later) Gregorio Jr Fernandez en Abundio Larrea gingen allen naar de Oefenschool in de Ledeganckstraat (Rijks-school). Het eerste jaar bracht Alberto Fernandez door in het Instituut Charles de Kerckhove, Pollepelstraat, waar ook zijn zus Elvira school liep. (Stadsschool). Juan Fernandez en Teodoro Rivèra zijn begonnen in de Kleuterschool in de Sint-Machariusstraat. (Stadsschool). Alfredo Fernandez begon in het 6e leerjaar in de Onderstraat (Stadsschool). Margarita Lorenzo begon in de basisschool van de Ferrerlaan en schakelde dan over naar de Openluchtschool op de Oudenaardesteenweg, waar ook Alberto Fernandez naar school ging in de winter 1938-39 wegens ziekte (Stadsschool). Raquel Las Heras begon in het eerste studiejaar in de basisschool van de Accaciastraat (Stadsschool).

De eerste maanden was de taal (zoals we reeds voordien zagen) een hinderpaal. Zo vertelde Rodolfo Fernandez: "Mijn pleegouders hadden een boek "Spaans voor beginners" (Frans-Spaans). Ik nam dit boek mee naar school, om tijdens de les, waar ik toch niets van begreep, bepaalde woorden in het Frans te kunnen aanleren". (45)

Van deze tien voorbeelden was er maar één kind dat het Nederlands nooit machtig werd, m.n. Margarita Lorenzo. Dit had waarschijnlijk te maken met het feit dat haar pleegmoeder een Spaanse

(43) *Vooruit*, 19 mei '37, p. 6 k. 6, 7.

(44) *Vooruit*, 25 augustus '37, p. 6 k. 4.

(45) Interview met Rodolfo Fernandez Alonso.

was. Met het beetje Vlaams dat ze kon, kon ze zich wel verstaanbaar maken bij haar speelkameraden wat haar toen voldoende scheen. Eén van de tien kinderen Raquel Las Heras heeft haar eerste leerjaar moeten overdoen wegens een te grote achterstand. Al de anderen hebben zich snel uit de slag kunnen trekken, enkelen onder hen waren na verloop van tijd zelfs de eerste van de klas voor Nederlands, bijvoorbeeld Juan Fernandez. Het taalprobleem was voor de meesten dus maar een tijdelijk obstakel.

Rekening houdend met het feit, dat, wanneer de burgeroorlog zou gedaan zijn, de meeste kinderen terug naar Spanje moesten gaan, onderzocht het Gewestelijk Comité ook de mogelijkheid om de kinderen op te leiden in hun moedertaal. (46) De eerste stap werd al vlug gezet. Vanaf 10 augustus '37 was er aan de bibliotheek "Leeren Vereert", gelegen in de Zuivelsteeg, een afdeling Spaanse lektuur en prentenboeken toegevoegd, waar de kinderen kosteloos boeken konden uitlenen. (47) Het Comité beoogde reeds van in het begin een Spaanse dagschool te kunnen oprichten, dit heeft ze evenwel niet kunnen verwezenlijken.

Ze slaagde er wel in een Spaanse zondagsschool op te richten voor de kinderen van 9 jaar en ouder. De belangrijkste medewerkers waren Mejuffer De Clercq, E. Langui, Machtelinck, R. Mussche, A. De Keuleneire en Gregorio Fernandez Sr. De school was gevestigd in de stadsschool Spanoghe in de Sint Lievensstraat. (48) Het bestuur van de school was in handen van A. De Keuleneire, R. Langui, G. Fernandez en R. Mussche, waarbij G. Fernandez en R. Mussche als leerkracht fungeerden. (49)

Er waren 61 ingeschreven kinderen, verdeeld over 2 klassen. De eerste groep waren kinderen van 9 tot 11 jaar, de tweede dezen van 11 tot 13 jaar. Hun eerste schooldag ging door op zondag 26 december '37. (50) Het lessenpakket nam een 3-tal uren van de voormiddag in beslag. Het omvatte aardrijkskunde, geschiedenis, spraak-kunst, redactioneel werk, brieven opstellen, boeken lezen en resumeren, dit laatste in samenwerking met de bibliotheek. Daarnaast kregen ze nog taken mee naar huis die de volgende les moesten afgegeven worden. (51) Voorbeeld hun allereerste opdracht was het opstellen van een nieuwjaarsbrief voor hun ouders in Spanje.

De leerkrachten poogden zo goed mogelijk het leerplan te volgen dat

(46) *Vooruit*, 19 mei '37, p. 6 k. 6, 7; 25 mei '37, p. 7 k. 1, 2.

(47) *Vooruit*, 10 augustus '37, p. 6 k. 4.

(48) *Voor allen*, 27 december '37 p. 6 k. 1.

(49) *Voor allen*, 9 januari '38 p. 7 k. 1, 2.

(50) *Vooruit*, 24 december '37, p. 6 k. 5.

(51) Interview met Alfredo Fernandez Alonso.

de kinderen normaal in Spanje zouden krijgen. (52) De pleegouders werden steeds via de *Vooruit* verwittigd wanneer de kinderen verlof, examen of prijsuitreiking hadden.

Bij de oproeping van Gregorio Fernandez, half november '38, door de Spaanse regering, besloot het Comité de school voorlopig te sluiten. (53) Nadien werd er geen melding meer gedaan van een eventuele heropening van de school. De zondagsschool werd bekostigd met het steungeld dat het Gewestelijk Comité kreeg van partijgenoten en sympathisanten.

Contact met Belgen.

De kinderen ondervonden geen hinder door het feit dat ze vreemdelingen waren. Door de volwassenen werden ze meestal gezien als de kleine oorlogsslachtoffertjes waarvoor ze medelijden voelden. Het gebeurde dan ook niet zelden dat de mensen uit de buurt uit nieuwsgierigheid naar de "dutskes" kwamen kijken en hen overladen met geld en geschenken. (54)

Het contact met de Belgische kinderen verliep ook zeer vlot. Door het feit dat ze verspreid waren over verschillende scholen was er geen sprake van groepsvorming onder de Spaanse kinderen en hadden ze al gauw meer contact met de Gentse kinderen dan met hun landgenootjes.

Enkel bij onenigheid stak een primaire vorm van racisme de kop op en waren scheldwoorden zoals "gij vuile Spanjaard" of "Espagnol mee ne weurtel in eu hol" gebruikelijk. (55) Niettegenstaande dat dezen die in Gent zijn gebleven hier reeds bijna 50 jaar wonen, typeren de mensen uit de buurt of op het werk hen nog steeds als "de Spanjaard" of "de Spaanse". (56)

Activiteiten.

Het Gewestelijk Comité hield zich ook bezig met het ontspanningsleven van de Spaanse kinderen. Zo zorgde het Comité ervoor dat er op de zender "Radio Vlaanderen" een Spaans kinderuurtje werd ingericht. Dit programma kwam voor het eerst in de ether op maandag 21 juni '37 en bleef tot 17 oktober '37 doorgaan elke maandag van 17u15 tot 17u45. (57) Nadien werd het verschoven op alle

(54) Interview met Margarita Lorenzo Perez, Theodore Alonso Rivera en Rodolfo Fernandez Alonso.

(55) Interview met Alberto Fernandez Alonso.

(56) Interview met Theodore Alonso Rivera en Raquel Las Heras.

(57) *Vooruit*, 17 juni '37 p. 6 k. 6.

zaterdag tusschen 16u30 en 17u. (58)

Dit programma werd opgenomen in de lokalen boven de drukkerij "Het Licht" in de Sint Pietersnieuwstraat. De uitzending werd voornamelijk verzorgd door G. Fernandez Sr., (59) J. Biot samen met enkele Spaanse kinderen en ook Belgische onderwijzers vermoedelijk R. Mussche en E. Langui. (60) Een voorbeeld van het programma van het Spaans kinderuurtje op maandag 21 juni '37 om 17u05: Toespraak tot de pleegouders in het Nederlands; Spaanse muziek op grammofoon; Toespraak tot de kinderen; Vertellen van fabeltjes; Liedjes gezongen door de Spaanse kinderen in de studio; Voorlezen in het Spaans van Multatuli's "Saidjah's Buffels"; Spaans vrijheidslied.

Volgens Margarita L.P. spoorden J. Biot en G. Fernandez alzo de kinderen aan om het goede voorbeeld te geven in hun (pleeg)familie. Er werd ook een koor van Spaanse kinderen opgericht (max. 7) waarin o.a. Margarita Lorenzo Perez, Sarah Martinez Martinez, en ook Alfredo Fernandez Alonso elke week zongen. (61,62) Daarnaast stond Alfredo ook in voor het voorlezen.

Tijdens de vakantiemaanden werden er ééndagsuitstappen ingericht om het contact tussen de kinderen te onderhouden. Alle pleegouders werden verzocht hun pleegkind daarvoor op het partijsecretariaat in te schrijven. Het Gewestelijk Comité dekte de kosten voor de kinderen.

In de vakantieperiode juli-augustus 1937 ging men op zondag 25 juli een dag naar Antwerpen. 's Morgens namen de kinderen deel aan de kinderoptocht van de IIIe Arbeidersinternationale en 's middags brachten ze een bezoek aan de dierentuin en het Sint-Annastrand.

Op donderdag 29 juli bezochten de kinderen van 8 jaar en ouder, de Gentse stadsmonumenten.

Op donderdag 5, 12, 19 en 26 augustus konden ze de hele dag op het speelplein D. Cnudde terecht.

Op zondag 15 augustus was er een reis naar de Kluisberg. De pleegouders die wensten konden deelnemen aan de uitstap mits betaling.

Op zondag 29 augustus had een namiddagreisje naar de bossen van lembeke plaats. Ook hier konden de pleegouders deelnemen mits betaling. (63)

Voor de vakantieperiode juli-augustus 1938 ging men op maandag

(58) *Voor allen*, 17 oktober '37 p. 6 k. 4, 5.

(59) Interview met Alberto Fernandez Alonso.

(60) Interview met Margarita Lorenzo Perez.

(61) Interview met Margarita Lorenzo Perez.

(62) Interview met Alfredo Fernandez Alonso.

(63) *Vooruit*, juli, augustus '37.

1 augustus naar Knokke en op donderdag 18 augustus naar Oostduinkerke. (64)

Het succes van deze uitstappen is niet weer te geven. Niemand van de geïnterviewden herinnert zich ooit aan deze uitstappen te hebben deelgenomen. Dit kan natuurlijk louter toeval zijn, aangezien de meeste van hen bij vrij begoede pleegouders waren gehuisvest, die het zich konden veroorloven zelf een uitstap te maken.

Zo herinnert Margarita Lorenzo Perez zich dat ze meermaals van dit privilege heeft genoten. J. Biot bezat dan ook een wagen met chauffeur. (65)

Algemeen kon uit de antwoorden, die het comité kreeg op hun oproepen voor de verschillende uitstappen, worden opgemaakt dat reeds vele Spaanse kinderen met hun pleegouders naar zee, de ardenen of buiten de stad waren. (66) We zien hier duidelijk dat er in 1937 veel meer de nadruk werd gelegd op het onderling contact tussen de kinderen. Dit had ook wel te maken met het feit dat de kinderen zelf niet echt de behoefte hadden om elkaar terug te zien. (67)

Ook bij andere activiteiten zoals feestjes en bijeenkomsten komt dat duidelijk naar voor. Veel feestjes voor de Spaanse kinderen uitgaande van het Gewestelijk Comité zijn er niet geweest. Op 4 december 1937 werd er een groots opgevat Sint-Niklaasfeest gegeven. Reeds van in begin november had het Comité een steunlijst voor dit Sint-Niklaasfeest opengesteld om voor de 125 kinderen geschenken te kunnen kopen.

Deze lijst bracht 1.223 fr., twee grote pakken speculoos en 16 sjaals op. Margarita Lorenzo Perez herinnert zich dan ook dat elk kind overladen werd met kadootjes en dat het feest op zich reuze was. (68) Het programma voorzag in het optreden van het orkest van Radio Vlaanderen en van de zangeres Theresa Aquirre, een film met Harold Lloyd, toespraken en Don Quichotte uit Spanje die de geschenken uitdeelde. Er werd besloten met het Spaanse volkslied en de Internationale. (69) In 1938 werd er geen Sint-Niklaasfeest meer gegeven. Het laatste georganiseerde grote feest voor de Spaanse kinderen was het chocoladefeest op zaterdag 2 april 1938, waarop de afgevaardigde van de Spaanse ambassade aanwezig was. (70)

(64) *Vooruit*, juli, augustus, '38.

(65) Interview met Margarita Lorenzo Perez.

(66) *Vooruit*, 26 juli '38 p. 6 k. 7.

(67) Terug te vinden in alle interviews.

(68) Interview met Margarita Lorenzo Perez.

(69) *Vooruit*, 25 november '37 p. 6 k. 1.

(70) *Vooruit*, 27 maart '38 p. 6 k. 2.

Gezinsvergoeding.

Niettegenstaande men bij de verschillende oproepen voor de opname van een Spaans kind er uitdrukkelijk bij had vermeld dat deze daad volledig ten laste van de pleegouders was er reeds op 22 augustus 1937 sprake van gezinsvergoeding te geven voor de Spaanse kinderen. De algemene secretaris voor het Bureel- en het Arbeidsrecht A. Clays meldde dat dezen die een Spaans kind hadden opgenomen recht op gezinsvergoeding hadden, dit in uitvoering van de wet van 1930 art. 20, 3e lid. Men moest natuurlijk kunnen bewijzen dat het kind ten laste was van de aanvrager. (71)

Deze melding was wel te voorbarig, aangezien de raadgevende commissie inzake gezinsvergoeding dit betwistte. (72) De eigenlijke goedkeuring van de Minister van Arbeid en Sociale voorzorg Delatre komt maar op 26 februari 1938. Het schriftelijk bewijs dat de pleegouders geen steun van de Spaanse ouders kregen kon men verkrijgen bij de organisaties die zich met de plaatsing van de kinderen bezig hielden, namelijk het Nationaal Comité voor de Spaanse kinderen (Jozef Stevensstraat 17 Brussel); het Belgisch Comité voor Bijstand (Livornostraat 80 Brussel) en de groep tot verdediging van de Spaanse republiek (Wetenschapstraat 19 Brussel). Wanneer de pleegouders dit getuigschrift kregen konden ze hun aanvraag tot gezinsvergoeding indienen bij de compensatiekas waarvan ze afhingen, met duidelijke vermelding op welke datum ze het kind hadden aangenomen. (73)

6. DE TERUGKEER VAN DE SPAANSE KINDEREN NAAR HUN LAND.

Als de Spaanse burgeroorlog op 1 april was beslist, werden de meeste kinderen door hun ouders teruggevorderd. Het Rode Kruis bereidde de repatriëring voor en had samen met de Franse en Spaanse regering alle schikkingen genomen om het vervoer in de beste voorwaarden te laten verlopen. De pleegouders wiens pleegkind terug naar Spanje reisde, moesten de papieren voor de repatriëring naar het Rode Kruis, het Nationaal Comité voor hulp aan de Spaanse kinderen uitgaande van de B.W.P. of het katholieke hulpcomité sturen, naargelang welke instantie hun het pleegkind had bezorgd. We zien dat de repatriëring door alle organisaties

(71) *Voor allen*, 22 augustus '37 p. 2 k. 5.

(72) *Vooruit*, 1 februari '38 p. 6 k. 3.

(73) *Vooruit*, 26 februari '38 p. 5 k. 3.

samen werd ondernomen. De Belgische regering nam de kosten voor de reis van de kinderen op zich, doch zonder verbintenissen aan te gaan voor de toekomst. De pleegouders kregen een gratis treinticket tot Brussel, om hun pleegkinderen te vergezellen naar hun vertrekplaats. (74)

Al de kinderen werden met de trein naar Spanje gebracht.

De eerste groep vertrok op 25 april 1939 vanuit het zuidstation in Brussel. Ze waren met 480 kinderen, waarvan 17 uit Gent, nl. 11 van het gewestelijk komitee en 6 van de Rode Kruisvereniging. (75) Op 23 mei 1939 vertrok een tweede groep van 400 kinderen uit het zuidstation, waarvan 36 hun Gentse pleegouders verlieten. (76) De volgende groep vertrok op 19 juli 1939. Nu waren er 450 kinderen komen opdagen van de 500 die werden opgeroepen. Ze waren vergezeld van 9 verpleegsters, omdat 9 op de 10 kinderen wel direkt aan hun ouders werden toevertrouwd, doch de rest moest onder toezicht wachten tot hun ouders hen kwamen halen. (77) Op 7 november vertrokken er 680 Spaanse kinderen vanuit Schaarbeek naar hun land terug. Het laatste georganiseerde vertrek werd vastgelegd op 5 december 1939. Na deze datum nam het Nationaal Komitee voor hulp aan de Spaanse kinderen, geen enkele verantwoordelijkheid meer op zich voor wat betreft de repatriëring van Spaanse kinderen die nog in België verbleven. Het aantal van de laatste groep is onbekend. (78)

Niet alle kinderen gingen terug. Dezen die niet werden teruggevorderd door ouders of familie bleven bij hun pleegouders. Dit gold voor zo een 10 % van de kinderen. Als we de familie Fernandez buiten beschouwing laten, bleven er van de 125 kinderen uit Gent, minstens 10. Daarbij komt nog dat er na W.O.II, in de jaren ('45-'55) enkele kinderen, die in 1939 naar Spanje gingen, definitief terug naar België kwamen. Voor Gent zijn dit er minimum 3.

(74) *Vooruit*, 22 juni '39 p. 5 k. 6.

(75) *Vooruit*, 26 april '39 p. 5 k. 6,7.

(76) *Vooruit*, 24 mei '39 p. 5 k. 1.

(77) *Vooruit*, 20 juli '39 p. 5 k. 1,2.

(78) *Vooruit*, 26 november p. 2 k. 5.

(79) Deze lijst werd vermoedelijk minstens twee maanden na de aankomst van de kinderen opgesteld. Men moet er ook rekening mee houden dat de namen der pleegouders slechts approximatief juist zijn.

Bijlage : De kinderen van de 1e groep en hun pleegouders.

Naam Spaans kind	Gesl.	Ouderd.	Naam en adres Pleegouders
Pascual Delgado Pedro	j.	7J.	Verhoye Oscar Gentstraat 142 ^I Oostakker
Pascual Delgado Matias	j.	9J.	Hoge Everaert Edisonsteenweg 6 St. Amand
Pascual Marrodan Carlos	j.	5j.	Riessauw Armand Kl. Doklaan 70 Gent
Paccual Marrodan Eugenia	j.	8j.	Varsebrouck Jules Jan Delvinlaan Blok 7/M Gent
Cortabitarte Caston Bernardo	j.	8j.	De Jaegher Arthur Land van Waasstraat 108 Gent
Cortabitarte Caston José-Luis	j.	11j.	Van Lancker Hoefijzerstraat 51 Ledeberg
Rodriguez Mateo Juan-José	j.	5j.	Tijtgat Frans Spaarstraat 24 Gent
Rodriguez Mateo Angel	j.	10j.	De Wandel Gust Zegepraalstraat 3 Gent
Matoos Simal Alicia	m.	8j.	De Clercq Albert Stropstraat 10 Gent
Matoos Simal Angeles	m.	5j.	Schneiders Georges Musschautstraat 188 Gent
Matoos Simal Felicitas	m.	5j.	Fesant Louise Stropstraat 133 Gent
Mateos Simal Benedicto	j.	12j.	Van Imschoot Musschenstraat 238 Gent
Mateos Simal Santiago	j.	11j.	Vyncke Bommelstraat 12 Gent
Larrea Betolaza José	j.	8j.	De Muyneck Zwijnaardesteenweg 497 Gent
Larrea Betolaza Abundio	j.	j.	De Vos Hendrik Diksmuidestraat 3/F Gent

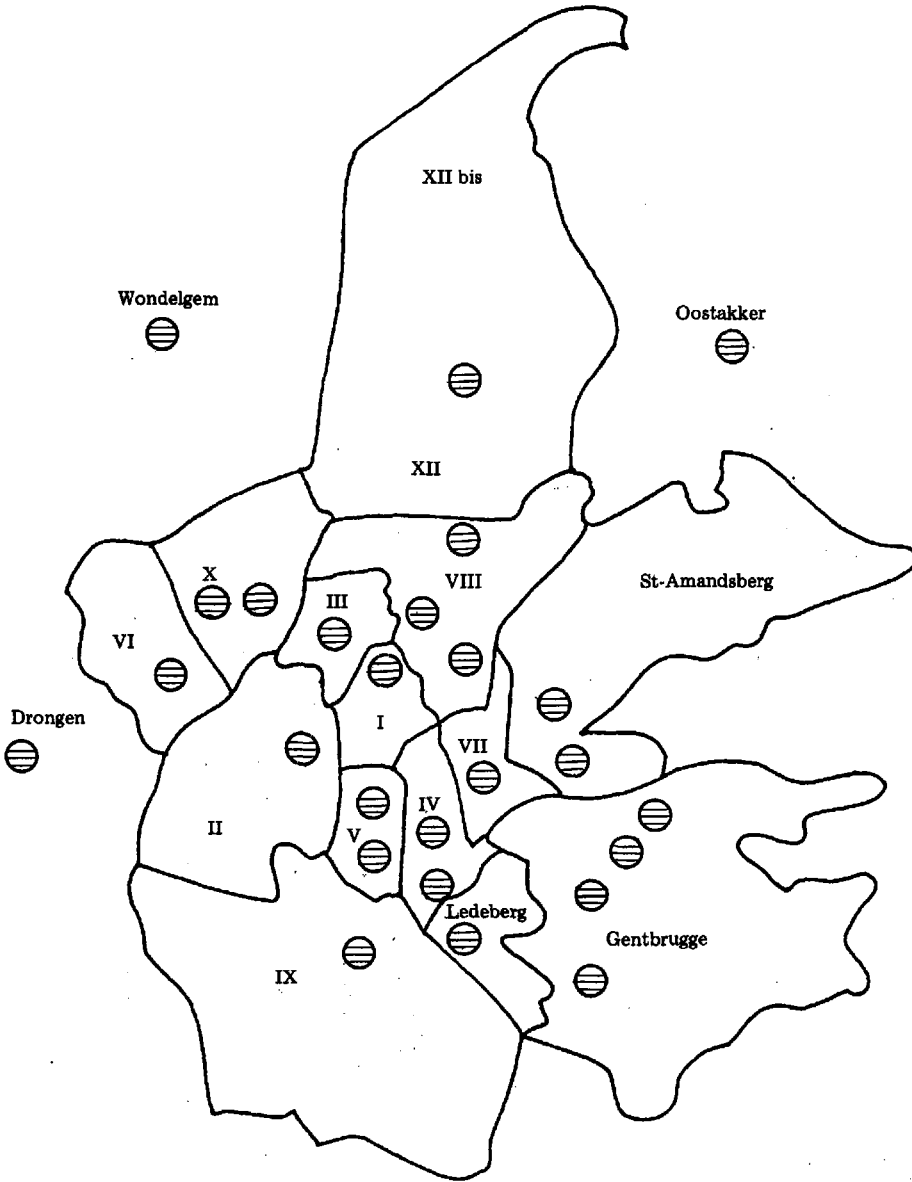
Bello Isabel	m.	12j.	Corbisier Roode Lijvekensstraat 126 Gent
Bello Carmen	m.	5j.	De Canck Henri Avenue des Dunes-Villa Brise La Panne
Nunez Maria-Luise	m.	11j.	Van de Meulebroeck Sperwerstraat 10 Gent
Nunez Maria-Begonia	m.	8j.	De Vliegher Onafhankelijkheidslaan 11 Gent
Domenech Gutierrez Antonia	m.	j.	Beys Gust K.V.D. Woestynestraat 9 Gendbrugge
Domenech Gutierrez Luis-Fernando	j.	12j.	De Corte Jozef Cyriel Buyssestraat 115 Gendbrugge
Domenech Gutierrez Angel	j.	10j.	Casteels Arthur K.L.Ledeganckstraat 5 Gendbrugge
Cundin Gil Carmen	m.	10j.	Mussche Gust Gezondheidstraat 103 Gent
Cundin Gil Ramon	j.	11j.	Roels Georges Cederstraat 10 Gent
Gonzalez Cortes Igancio	j.	12j.	De Buck Geraniumstraat 85 Gent
Gonzalez Cortes Mateo	j.	10j.	Wullaert Klein Goedingstraat 4 Afsnee
Rial Garcia Agustin	j.	11j.	Brugge
Rial Garcia José-Ramon	j.	j.	Brugge
Rial Garcia Enrique	j.	9j.	Brugge
Lorenzo Perez Carmen	m.	12j.	Pieters Rudolf Metselaarsstraat 4 Gent
Lorenzo Perez Margarita	m.	10j.	Van Parijs Adolf St. Machariusstraat 9 Gent
Martinez Ibanez Esther	m.	8j.	De Mieter Zaaimanstraat 43 Gent
Martinez Ibanez Almudena	m.	8j.	Watté Tichelrij 54 Gent
Martinez Ibanez Matias	j.	12j.	De Clercq Tichelrij 58 Gent

Manes Gaban Pilar	m.	8j.	Mej. Moulinas Nederkouter 20 Gent
Manes Gaban Julia	m.	5j.	Mertens Bijlokevest 182 Gent
Manes Gaban José-Juan	j.	9j.	Bauters Wijngaardstraat 69 Gent
Las Heras Sara	m.	11j.	Pauwels Barrenstraat 5 Gent
Las Heras Raquel	m.	7j.	Snoeck Kastanjestraat 204 Gent
Las Heras Olga	m.	9j.	Balliu Clement Bruggesteeweg 173 Gent
Fernandez Jauvegui Maria-Luisa	m.	10j.	Moens Gust Bruggesteeweg Blok 22/4 Gent
Fernandez Jauvegui Isasthun	m.	5j.	Lecluyse Cyriel Bruggesteeweg Blok 65/4 Gent
Fernandez Jauvegui Ramire	j.	5j.	De Budt Théophile Verbindingstraat 6 Wondelgem
Fernandez Jauvegui Vicente	j.	8j.	Van Acker Camiel Ham 77 Gent
Carrido Martinez Antonia	m.	7j.	Pee Willem Tentoonstellingslaan 52 Gent
Carrido Martinez Isabel	m.	9j.	Dela Ruelle Emiel Fuchsiastraat 4 Gent
Carrido Martinez Fernando	j.	13j.	Hamelinck Adriaan Geraniumstraat 83 Gent
Contreras Miravalles Florentina	m.	8j.	Deckmijn Olijfstraat 18 Gent
Contreras Miravalles Germana	m.	10j.	Laeremans Ed. Blaesstraat 5 Ledeberg
Contreras Miravalles Isaac	j.	13j.	De Vrieze Kerkstraat 89 Gent
Martinez Martinez Sara	m.	10j.	Francico Sanchez Aeroplanaan 36 Gent

Martinez Martinez Antonia	m.	7j.	Mme de Brouckère Onafhankelijkheidslaan 12 Gent
Martinez Martinez Armando	j.	6j.	De Geyter Oscar Lourdesstraat 185 Gent
Martinez Martinez Gustavo	j.	12j.	Vlieghe Gust Winkelstraat 17 Wondelgem
Garcia Diez Margarita	m.	11j.	Bauwens Romain Molenaarstraat Gent
Garcia Diez Emilia	m.	8j.	De Brabander Emiel Vossenstraat 11 Gent
Garcia Diez Sebastian	j.	10j.	Stevens Villa Germaine Drie Leie Afsnee
Lapeire Gurrachaga Isabel	m.	10j.	Elias Shuizekensstraat 9 Gent
Lapeira Gurrachaga Josefina	m.	5j.	De Roo Albin Zaaimanstraat 53 Gent
Lapeira Gurrachaga Janier	j.	12j.	Daemers Pieter De Smetstraat 198 Gent
Lapeira Gurrachaga Isidro	j.	7j.	Devers J. Verbindingstraat 8 Gent
Perez Gurrachaga Eduardo	j.	6j.	Hevesi Nonnemeerschstraat 1 Gent
Perez Gurrachaga Alfredo	j.	9j.	Definin Papegaaistraat 42 Gent
Perez Gurrachaga José-Ignacio	j.	12j.	Definin Papegaaistraat 42 Gent
Mugicia Gonzalez Angel	j.	7j.	Baduck Rooigemstraat 318 Gent
Mugicia Gonzales Manuel	j.	8j.	Kerriekie Constant Kempstraat 91/B Gent
Perez Diego Fernanda	m.	9j.	Dhaemers Marcel Bruggesteeweg Blok 63/3 Gent
Perez Diego Francisco	j.	8j.	Kestelein Romain Asselstraat 52 Drie Leie Afsnee-Drongen

Dorronsoró Asunción	m.	12j.	Oost-Duinkerke
Dorronsoró Juanita	m.	10j.	Oost-Duinkerke
Fernandez Alonso Elvira	m.	10j.	Volkaert Gasmeterlaan 91 Gent
Fernandez Alonso Alfredo	j.	13j.	Vergeylen Emiel Guido Gezelleplaats 3 St. Amandsberg
Fernandez Alonso Juan	j.	6j.	Sanders Leopoldstraat 15 Gent
Fernandez Alonso Alberto	j.	7j.	Lesaffro St. Denijslaan 219 Gent
Fernandez Alonso Gregorio	j.	8j.	Oost-Duinkerke
Fernandez Alonso Rodolfo	j.	10j.	Mme de Brouckère Onafhankelijkheidslaan 12 Gent

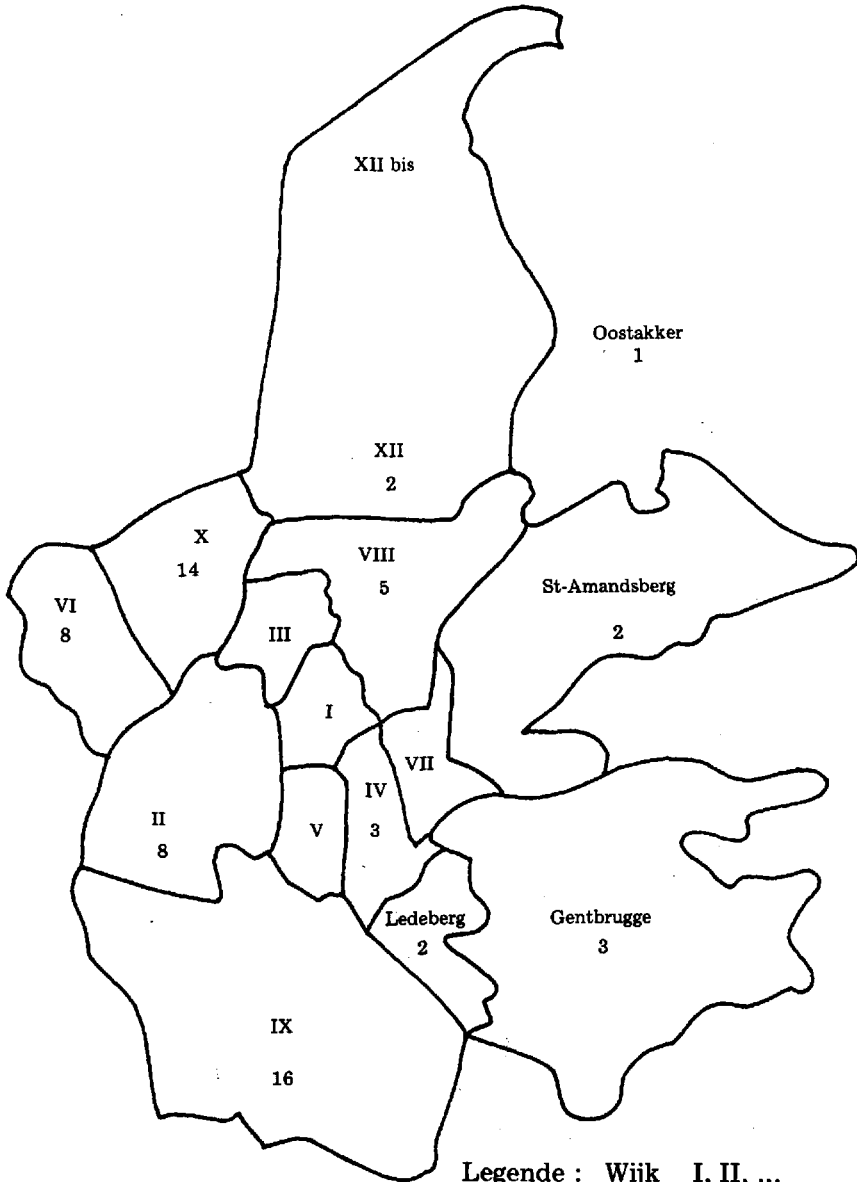
Situering der lokalen in de verschillende wijken van Gent en omgeving

Legende : Wijk I, II, ...
Lokaal

Kaart 1

Spreiding der Pleegouders van de 1e groep per Wijk

Legende : Wijk I, II, ...
Pleegouders 1, 2, ...

Kaart 2